

Hadrian Ciechanowski

Problemy zespoowości materiałów archiwalnych wytworzonych przez urzędy stanu cywilnego w latach 1874–1945

Tematem pracy są problemy związane z ustalaniem przynależności zespołowej materiałów archiwalnych wytworzonych przez urzędy stanu cywilnego w latach 1874–1945. Prezentowane ustalenia oparte zostały głównie na badaniach materiałów archiwalnych Archiwum Państwowego w Toruniu, danych zebranych przez pracowników nadzoru archiwalnego tego archiwum na temat rejestrów ze wskazanego okresu, znajdujących się jeszcze w archiwach USC oraz niemieckich i polskich przepisach prawnych. W badaniach uzupełniająco zostały wykorzystane również archiwalia archiwów państwowych w Gdańsku i Elblągu z siedzibą w Malborku. Wyniki badań prezentowane poniżej mają charakter dyskusyjny. Z pewnością nie wyczerpują one całości tego skomplikowanego zagadnienia, stanowiąc mogą jednakże podstawę szerszych badań bądź dyskusji, które pomogą ostatecznie rozwiązać omawiane zagadnienia.

W pierwszej części pracy zostanie zaprezentowana krótka historia USC w okresie objętym tematem badań. Następnie zostaną nakreślone główne problemy wynikające z historycznego rozwoju urzędów oraz ich przemian organizacyjnych. Na koniec zostaną zaprezentowane propozycje postępowania w zakresie określania granic zespołów wytworzonych w USC.

Urzędy stanu cywilnego utworzono na terenie Prus Zachodnich na mocy pruskiej ustawy o poświadczaniu stanu cywilnego oraz formie zawierania ślubów z 9 marca 1874 r.¹ Na mocy tego aktu prawnego, z dniem 1 października 1874 r. całą prowincję podzielono na okręgi stanu cywilnego, w których specjaliści urzędnicy dokonywali cywilnej rejestracji urodzeń, małżeństw i zgonów. Okręg stanu cywilnego obejmował obszar jednej gminy, maksymalnie kilku. Funkcję urzędnika stanu cywilnego sprawował jeden z członków zarządu gminy, a w miastach burmistrz².

¹ P. Hinschius, *Das preussische Gesetz über die Beurkundung des Personenstandes und die Form der Eheschließung vom 9. März 1874: mit Kommentar in Anmerkungen*, Berlin 1874, s. 19–92, [www.: https://books.google.pl/books?id=EqQYAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=pl&source=gbs_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, [dostęp: 06.06.2016].

² Ibidem, §2, s. 22.

Postanowienia ustawy z 1874 r. rozciągnięto następnie na obszar całego cesarstwa ustawą o poświadczaniu stanu cywilnego osób i formie zawierania ślubów z 6 lutego 1875 r. (weszła w życie 1 stycznia 1876 r.).³ Oba akty prawne zawierały analogiczne zapisy i całkowicie oddzielały rejestrację stanu cywilnego od obrzędów religijnych. W związku z tym obowiązek cywilnego rejestrowania urodzeń i zgonów oraz zawierania małżeństw ciążył na całej ludności państwa bez względu na wyznanie⁴. Drugi ze wspomnianych aktów prawnych odznaczał się znaczną trwałością, ponieważ na ziemiach byłego zaboru pruskiego obowiązywał aż do przejścia administracji przez okupanta niemieckiego. Na terenach, które w okresie międzywojennym leżały w granicach Niemiec, został natomiast zastąpiony nową ustawą dopiero w 1937 r.⁵

Znaczną trwałością odznaczała się również sieć obwodów USC wprowadzona przez władze pruskie. Na terenach objętych badaniami doszło do zaledwie kilku drobnych korekt sieci w latach 1888, 1889, 1900, 1905. Zmiany te polegały głównie na likwidacji małych USC i włączeniu ich do większych oraz na zmianie przynależności miejscowości do poszczególnych urzędów.

Kolejnym ważnym momentem, mającym znaczenie dla poniższych rozważań, jest odzyskanie niepodległości przez Polskę, a co za tym idzie, przejście przez odrodzone państwo administracji terenów leżących dotąd na obszarze zaboru pruskiego. Ustrój administracyjny na tych terenach określała ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu byłej dzielnicy pruskiej⁶. W art. 2 utrzymywała ona w mocy dotychczas obowiązujące prawo. Jednocześnie ustawa likwidowała rejencje obwodowe, których kompetencje, a zatem również zwierzchnictwo nad USC, przejęli wojewodowie⁷.

Zmiana państwowości nie wprowadziła zatem zasadniczych przemian w funkcjonowaniu USC. Początkowo w pracy urzędów został utrzymany język niemiecki. Zmieniło się to dopiero w okresie od przełomu 1920 i 1921 r. do połowy 1921 r. W tym czasie daje się zaobserwować stopniowe zamykanie ksiąg niemieckich oraz otwieranie nowych, prowadzonych w języku polskim⁸. Co znamienne, księgi polskie stanowiły kontynuację ksiąg niemieckich, o czym świadczy przede wszystkim utrzymanie numeracji aktów w ciągu roku oraz ich dotychczasowego formularza. W tym okresie nastąpiła również zmiana urzędników z niemieckich na polskich. Początkowe utrzymanie urzędników

³ Gesetz über die Beurkundung des Personenstandes und die Eheschließ, [www:] https://de.wikisource.org/wiki/Gesetz_%C3%BCber_die_Beurkundung_des_Personenstandes_und_die_Eheschlie%C3%9Fung, [dostęp: 06.06.2016].

⁴ A. Laszuk, *Księgi metrykalne i stanu cywilnego w archiwach państwowych w Polsce. Informator*, Warszawa 2000, s. IV.

⁵ Personenstandsgesetz vom 3. November 1937, Reichsgesetzblatt, Teil I, Jahrgang 1937, s. 1146.

⁶ Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej, Dz.U. 1919, nr 64, poz. 385.

⁷ Ibidem, art. 8.

⁸ Zob. Archiwum Państwowe w Toruniu, USC Przedzamecze Rogóźno, sygn. 1040 oraz USC Lipinki, sygn. 3111 i 3113.

niemieckich, na wcześniej zajmowanych przez nich stanowiskach, związane było z ich „użyczeniem”, na podstawie porozumienia pomiędzy Polską a Republiką Weimarską z 9 listopada 1919 r.⁹

Od końca 1920 r. nie nastąpiła zatem zasadnicza zmiana w działaniu urzędów stanu cywilnego. Poza wprowadzeniem języka urzędowego – polskiego – oraz wymianą kadr na polską, utrzymano ich organizację ustaloną przez władze pruskie. W organizacji sieci urzędów nie przeprowadzono większych zmian. Wprowadzone korekty wynikały głównie z likwidacji niektórych gmin i obszarów dworskich włączanych do większych organizmów. Przykładem może być połączenie od 1921 r. USC Bielczyny i USC Kucborek, które od 1926 r. weszły w skład nowego USC Skape.

Zasadnicza zmiana sieci USC nastąpiła dopiero w 1936 r. Dnia 23 marca 1933 r. Sejm RP uchwalił ustawę o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego¹⁰. W związku z tą ustawą wojewoda pomorski powołał na podległym sobie obszarze nowe obwody USC. Obwieszczenie o utworzeniu nowych obwodów USC zostało wydane 13 grudnia 1935 r., a w życie weszło 1 stycznia 1936 r.¹¹

Na mocy tego aktu dotychczasowe urzędy stanu cywilnego zostały zlikwidowane. Nowe urzędy, powołane do życia od 1936 r., obejmowały swym zasięgiem kilkukrotnie większe terytorium. O ile na obszarze obecnej właściwości terytorialnej Archiwum Państwowego w Toruniu do 1935 r. działało ok. 160 urzędów pruskich, to od 1936 r. było ich już tylko 73. Zmianę tę obrazuje załączony na końcu wykaz przynależności poszczególnych miejscowości do USC powołanych w 1874 r. i 1936 r.

Należy przy tym zauważyć, że w dalszym ciągu utrzymano dotychczasową podstawę prawną funkcjonowania urzędów, czyli pruską ustawę z 1875 r.¹² Na pozostałych obszarach kraju utrzymano natomiast rejestrację wyznaniową opartą na ustawodawstwie rosyjskim i austriackim¹³.

Organizacja obwodów USC wprowadzona w 1936 r. została utrzymana do października 1939 r. Własne zasady funkcjonowania i organizacji USC na terenie ziem wcielonych do Rzeszy oraz Generalnego Gubernatorstwa wprowadziły okupacyjne władze niemieckie. Wydaje się, że wraz z wejściem w życie rozporządzenia Führera i kanclerza Rzeszy, o organizacji i administracji nabytków

⁹ R. Pacanowska, *Przeobrażenia administracji powiatowej w Wielkopolsce w okresie II Rzeczypospolitej*, „Rocznik Samorządowy”, t. 3, 2014, s. 74, [www] http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Rocznik_Samorzadowy/Rocznik_Samorzadowy-r2014-t3/Rocznik_Samorzadowy-r2014-t3-s67-92/Rocznik_Samorzadowy-r2014-t3-s67-92.pdf, [dostęp: 07.06.2016].

¹⁰ Ustawa z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego, Dz.U. 1919, nr 35, poz. 294.

¹¹ Obwieszczenie Wojewody Pomorskiego z dnia 13 grudnia 1935 r. w sprawie utworzenia nowych obwodów Urzędów Stanu Cywilnego na obszarze województwa pomorskiego, „Pomorski Dziennik Wojewódzki”, nr 26, poz. 306, [Toruń] 15 grudnia 1935 r., s. 413–426.

¹² Ibidem.

¹³ A. Laszuk, *op.cit.*, s. V.

wschodnich z 8 października 1939 r.¹⁴, zmieniło się również prawo o rejestracji stanu cywilnego¹⁵.

Choć nie udało się odnaleźć aktu wprowadzającego nowe prawo o aktach stanu cywilnego, to za takim rozwiązaniem przemawia kilka przesłanek. Wspomniane już rozporządzenie Adolfa Hitlera zakładało, że dotychczasowe prawo obowiązuje jedynie w przypadku, gdy nie stanowi ono przeszkody w przejściu administracji przez Niemcy¹⁶. Jednak już 4 listopada 1939 r. zostało wydane trzecie rozporządzenie o realizacji prawa o stanie cywilnym ludności, w którym jako podstawę prawną podano Ustawę o stanie cywilnym ludności z 3 listopada 1937 r. oraz wspomniane zarządzenie z 8 października¹⁷. Podobnie w rozporządzeniu z 15 sierpnia 1940 r., zmieniającym rozporządzenie z 4 listopada, podano tę samą podstawę prawną¹⁸. Wprowadzenie nowego prawa potwierdzają również zachowane źródła. W zespole USC Rychnowo, przechowywanym w AP w Toruniu, znajdują się trzy rejestry z lat 1941–1943. Dwa z nich to rejestry zgonów, które otrzymały nowy formularz zgodny z prawem obowiązującym na terenach Rzeszy Niemieckiej¹⁹. Trzeci rejestr²⁰, to natomiast tzw. Familienbuch, wprowadzony ustawą z 1937 r. w miejsce wcześniejszych rejestrów małżeństw²¹.

Kolejną przesłanką jest wprowadzenie od 1940 r. na terenach, które leżały na obszarze dawnego Królestwa Polskiego i włączonych następnie do Niemiec, jak obecne powiaty rypiński i włocławski, świeckich USC zlokalizowanych w gminach²².

Poszlaką, a zarazem ważnym wydarzeniem w kontekście niniejszych rozważań, jest również wprowadzenie z dniem 1 maja 1940 r. cywilnych urzędów stanu cywilnego dla Niemców i osób przynależących do narodu niemieckiego na terenie Generalnego Gubernatorstwa²³. Na mocy rozporządzenia Hansa Franka obwodem stanu cywilnego stał się obszar starostwa powiatowego lub miasta

¹⁴ Erlaß des Führers und Reichskanzlers über Gliederung und Verwaltung der Ostgebiete Vom 8. Oktober 1939, Reichsgesetzblatt, Teil I, Jahrgang 1939, 2042.

¹⁵ *Historia rejestracji stanu cywilnego w Polsce*, [www] http://www.usc.radwanice.pl/?page_id=12, [dostęp: 06.06.2016].

¹⁶ Erlaß des Führers und Reichskanzlers über Gliederung und Verwaltung..., §7.

¹⁷ Dritte Verordnung zur Ausführung des Personenstandsgesetzes (Personenstandsverordnung der Wehrmacht) Vom 4. November 1939, Reichsgesetzblatt, Teil I, nr 22, 1939, s. 2163.

¹⁸ Verordnung zur Änderung der Dritten Verordnung zur Ausführung des Personenstandsgesetzes. Vom 15. August 1940, Reichsgesetzblatt, Teil I, Jahrgang 1940, s. 1107.

¹⁹ Archiwum Państwowe w Toruniu, USC Rychnowo, sygn. 3007 i 3009.

²⁰ Ibidem, sygn. 3008.

²¹ Personenstandsgesetz..., §1.

²² Informacja udostępniona przez pracowników nadzoru archiwalnego AP w Toruniu.

²³ Rozporządzenie o prawie stanu cywilnego Niemców w Generalnym Gubernatorstwie z dnia 16 marca 1940 r., Dziennik rozporządzeń Generalnego Gubernatora dla okupowanych polskich obszarów. Część I, nr 21, Kraków 1940, s. 104–106.

wydzielonego²⁴. Równocześnie, na obszarze Generalnego Gubernatorstwa utrzymano, dla ludności polskiej, rejestrację wyznaniową²⁵.

Wstępne badania przeprowadzone dla obszaru podlegającego AP w Toruniu wykazały, że na ziemiach wcielonych do III Rzeszy władze niemieckie dokonały przynajmniej częściowej korekty sieci obwodów stanu cywilnego. Przykładowo, w okresie okupacji niemieckiej występuje USC Bruki, które od 1936 r. należało do USC Unisław, przy czym USC Unisław występuje również w czasie okupacji. Okupacyjne USC Kokocko, podobnie jak USC Brzozowo, należało wcześniej do USC Starogród. Miejscowość Bielczyny, będąca siedzibą USC z okresu II wojny światowej, należała od 1936 r. do występującego również w tym okresie USC Chełmża wieś. Analogiczną sytuację obserwujemy w przypadku USC Ostaszewo, będącego wcześniej częścią USC Lulkowo, które także występuje w okresie okupacji.

Jest to zaledwie kilka przykładów. Wydają się one jednak potwierdzać, że Niemcy przeprowadzili zmianę obwodów, zmniejszając prawdopodobnie ich wielkość zgodnie z zapisami ustawy z 1937 r., która dostosowała je do podziału Rzeszy na gminy i miasta.

Po zakończeniu II wojny światowej na obszarach Polski centralnej i wschodniej zaczęto powracać do starego, tzn. wyznaniowego, sposobu rejestracji. Na terenie byłego województwa pomorskiego zarządzono natomiast tymczasowym okólnikiem rządowym utrzymanie wprowadzonej przez władze III Rzeszy zasady świeckiej rejestracji stanu cywilnego. Również na Ziemiach Odzyskanych obowiązywał w dalszym ciągu świecki system niemiecki²⁶. Przepisy wprowadzone przez Niemców zostały utrzymane zapewne aż do 1 stycznia 1946 r., kiedy zaczął obowiązywać dekret z 25 września 1945 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego²⁷. Potwierdza to m.in. wprowadzenie na obszarze Włocławka oraz powiatów rypińskiego, lipnowskiego, włocławskiego i nieszwawskiego organizacji rejestracji stanu cywilnego opartej na wzorach okupacyjnych²⁸.

Reasumując tę część rozważań, należy zauważyć, że w omawianym okresie przynajmniej trzykrotnie nastąpiła zmiana granic obwodów USC – w 1936 r., w 1939 lub 1940 r. oraz w 1940 r. na terenie Generalnego Gubernatorstwa, a następnie w 1946 r. Jednocześnie trzykrotnie, w latach 1918/1919, 1939 i 1945, doszło do zmiany państwowości. Za tymi zmianami nie zawsze szła jednak zmiana podstawy i sposobu funkcjonowania urzędów. Nastąpiła ona jedynie w latach 1939/1940 i 1946. Historia urzędów stanu cywilnego, działających nieprzerwanie od 1874 r. na szczeblu samorządowym, jest zatem bardzo skomplikowana.

²⁴ Ibidem, §6, pkt. 1.

²⁵ M. Szerszeń, *Historia rejestracji stanu cywilnego – w zarysie*, [www] <http://www.usc.pl/susc/pliki/65.pdf>, s. 3, [dostęp: 06.06.2016].

²⁶ Ibidem.

²⁷ Dekret z dnia 25 września 1945 r. Prawo o aktach stanu cywilnego, Dz.U. 1945, nr 48, poz. 272.

²⁸ Okólnik w sprawie urzędów stanu cywilnego we Włocławku i powiatach włocławskim, lipnowskim, rypińskim i nieszwawskim, „Pomorski Dziennik Wojewódzki”, nr 5, 21 kwietnia 1945 r., s. 79.

Jakie zatem problemy powstały w związku ze zmianami, które zaszły w omawianym okresie? W 1919 r. doszło do formalnego zlikwidowania istniejących od 1874 r. urzędów stanu cywilnego i powołania nowych podlegających polskiej administracji. Nastąpiło to jednak bez zmiany podstawy prawnej ich funkcjonowania, organizacji oraz granic właściwości terytorialnej, a początkowo także języka urzędowego. Wyłania się w związku z tym problem, czy należy przeprowadzić rozgraniczenie akt tych urzędów w celu utworzenia osobnych zespołów.

Kolejnym problemem jest kwestia rozgraniczenia zespołów wytworzonych przez urzędy działające od 1 stycznia 1936 r. oraz urzędów działających w trakcie okupacji hitlerowskiej. Problemy te dotyczą oczywiście tylko terenów wcielonych do Rzeszy Niemieckiej.

Ostatnim problemem jest natomiast rozdzielenie zespołów urzędów okupacyjnych oraz urzędów powołanych przez władze Polski Ludowej, działających do końca 1945 r.

Na Ziemiach Odzyskanych występuje ciągłość działania urzędów, aż do końca II wojny światowej, w związku z czym wydaje się, że postępowanie z nimi nie nastrecza szczególnych trudności. Podobnie będzie również prawdopodobnie z zespołami urzędów stanu cywilnego działających na terenie Wolnego Miasta Gdańska.

Jakie zatem zasady postępowania należałoby przyjąć w stosunku do przejmowanych materiałów. Bohdan Ryszewski w wystąpieniu otwierającym sympozjum dotyczące problemów zespołowości w archiwistyce i praktyce archiwów, które odbyło się w 1995 r. w Toruniu, przypomniał podstawowe zasady dotyczące ustalania granic zespołów archiwalnych: „Już jako student przed czterdziestu laty uczony byłem jasnych zasad rozgraniczenia zespołów będących wytworem władz i urzędów. W myśl tych zasad o rozdzieleniu zespołów władz i urzędów administracji państwowej decyduje tylko zmiana państwowości, a nie zmiany nazw czy części kompetencji, natomiast nawet zmiana państwowości nie dzieli zespołów samorządu, instytucji szkolnych, kościelnych, gospodarczych”²⁹.

Kryteria świadczące o odrębności zespołowej akt podała również Irena Radtke. Autorka wymieniła wśród nich: osobne akty prawne powołujące lub likwidujące twórcę zespołu, ustalony zakres jego kompetencji rzeczowych i terytorialnych, wyodrębnienie organizacyjne, działanie we właściwych dla siebie normach prawnych oraz prowadzenie osobnej registratury³⁰.

Zgodnie z wcześniej przedstawionymi ustaleniami, rejestracja stanu cywilnego ludności prowadzona była na szczeblu samorządowym. W związku z tym, biorąc pod uwagę przytoczoną zasadę, zmiana państwowości nie powinna stanowić zasadniczego kryterium rozgraniczenia zespołów. Nie spowodowała

²⁹ B. Ryszewski, *Problem zespołowości w archiwistyce i praktyce archiwów*, [w:] *Komputeryzacja archiwów*, t. III. *Problemy zespołowości w archiwistyce i praktyce archiwów. Materiały sympozjum, Toruń 20 i 21 października 1995*, pod red. H. Robótki, Toruń 1997, s. 11.

³⁰ I. Radtke, *Metody opracowania akt popruskich*, „Archeion”, t. 58, 1973, s. 20.

ona także wydania nowych aktów prawnych powołujących urzędy, zmiany ich kompetencji oraz właściwości terytorialnej. Sama zmiana państwowości nie miała zatem żadnego, poza wprowadzeniem języka polskiego, wpływu na funkcjonowanie USC. Dobrym rozwiązaniem zatem byłoby utworzenie zespołów USC w granicach chronologicznych 1874–1935. Podobne rozwiązanie proponowała już Irena Radtke, która zauważyła, że wprowadzając cesurę chronologiczną opartą na roku 1918/1919 rozbija się często zwartą całość registraturalną. Ustalenia autorki zostały oparte na aktach landratur i starostw działających do lat 30. XX w.³¹

Zasadnicza zmiana organizacji funkcjonowania urzędów stanu cywilnego nastąpiła dopiero w 1936 r. W związku z tym należałoby przyjąć ten rok jako granicę chronologiczną dla utworzenia nowych zespołów.

Kolejną granicą chronologiczną dla utworzenia zespołów USC wydaje się rok 1939. Z jednej strony doszło w nim do zmiany państwowości, a z drugiej władze niemieckie wprowadziły zmiany zarówno w prawnych, jak i praktycznych aspektach funkcjonowania urzędów na terenach wcielonych do III Rzeszy oraz Generalnego Gubernatorstwa. W omawianym okresie doszło ponadto do przynajmniej częściowej zmiany sieci. Zagadnienie to wymaga jednak szerszego zbadania, zanim możliwe będzie wprowadzenie jakichkolwiek kategoriycznych rozwiązań. Wydaje się jednak, że rozdzielenie akt instytucji polskich i niemieckich w 1939 r. byłoby najlepszym rozwiązaniem.

Otwartą kwestią pozostaje natomiast górna granica chronologiczna. Rozstrzygnąć należy, czy ma nią być już rok 1945 czy dopiero rok 1946, kiedy zaczęła obowiązywać ustawa wydana przez władze Polski Ludowej, a co za tym idzie nowa organizacja sieci USC, która dostosowywała je do powojennego podziału administracyjnego kraju. W przypadku województwa pomorskiego został on wprowadzony pismem okólnym Urzędu Wojewódzkiego Pomorskiego Wydziału Społeczno-Politycznego z dnia 10 maja 1946 r. w sprawie podziału administracyjnego województwa pomorskiego³².

* * *

Podsumowując, przedstawione rozważania i propozycje rozwiązania problemów nakreślonych w tekście mają charakter dyskusyjny. Niemniej dyskusja ta musi być podjęta bardzo szybko, ponieważ już w 2017 r. zaczęły spływać do archiwów akta urzędów stanu cywilnego powołanych w 1936 r. Kilka lat później archiwa będą musiały natomiast zmierzyć się z komplikacjami wynikającymi z wprowadzenia administracji okupacyjnej.

³¹ Eadem, *Zagadnienie zespołów złożonych i sukcesji akt w aktach administracji państwowej XIX i XX w.*, „Archeion”, t. 33, 1960, s. 15.

³² Pismo okólnie Urzędu Wojewódzkiego Pomorskiego Wydział Społeczno-Polityczny z dnia 10 maja 1946 r. w sprawie podziału administracyjnego województwa pomorskiego, „Pomorski Dziennik Wojewódzki”, nr 14, 15 maja 1946 r., s. 154.

Zaprezentowane w tekście przemyślenia stoją niestety w kontrze do ustaleń zawartych we wskazówkach metodycznych dotyczących szczegółowych zasad przejmowania i opracowania akt stanu cywilnego wydanych w 1999 r.³³, w których granice chronologiczne dla tych zespołów ustalono na lata 1874–1945. W obowiązujących obecnie wskazówkach nie uwzględniono również faktu utworzenia USC na terenach Generalnego Gubernatorstwa.

Zestawienie przynależności miejscowości do USC utworzonych w 1874 r. i 1936 r.

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
1	Adamowo	Nowa Wieś	Jabłonowo II
2	Annowo	Melno	Gruta
3	Bachotek	Karbowo	Pokrzydowo
4	Bagno	Jamielnik	Gryżliny
5	Białachowo	Białochowo	Mokre
6	Białobloty	Blizno	Świecie
7	Białybór	Rządź	Grudziądz wieś
8	Bielawy	Lisewo	Lisewo
9	Bielawy	Lubicz	Bielawy
10	Bielczyny	Bielczyny	Chelmża wieś
11	Bielice	Krotoszyny	Krotoszyny
12	Bielsk	Chelmonie	Kowalewo wieś
13	Bieńkówka	Kokocko	Starogród
14	Bierzgłowo	Bierzgłowo	Łubianka
15	Biskupice	Wybeż	Łubianka
16	Blizno	Blizno	Radzyń wieś
17	Błędowo	Wieldządź	Błędowo
18	Błoto	Bruki	Unisław
19	Bobrowo	Bobrowo	Bobrowo
20	Bocięń	Drzonowo	Zelgno
21	Bogusławki	Kończewice	Chelmża wieś
22	Boguszewo	Linowo	Świecie
23	Boleszyn	Boleszyn	Mroczo
24	Bolumin	Dąbrowa Chełmińska	Dąbrowa Chełmińska
25	Bonowo	b.d.	Łasin wieś
26	Borki	Gzin	Dąbrowa Chełmińska
27	Borówno	Kokocko	Starogród
28	Brankówka	Szynych	Podwiesk

³³ Zarządzenie nr 4 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 2 sierpnia 1999 r. w sprawie postępowania z aktami stanu cywilnego.

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
29	Bratian	Bratian	Nowemiasto
30	Bratuszewo	Brzozie Lubawskie	Kurzętnik
31	Brąchnowo	Grzywna	Łubianka
32	Brąchnówko	Grzywna	Chelmża wieś
33	Brodnica	Brodnica Miasto	Brodnica Miasto
34	Brudzawki	Książki	Książki
35	Brudzawy	Lembark	Nieżywieć
36	Bruki I (Uniesławskie)	Bruki	Unisław
37	Bruki II (Kokocka)	Bruki	Unisław
38	Brzezka	Grabie	Popioły
39	Brzoza	Podgórz	Podgórz wieś
40	Brzozie	Augustowo	Brzozie
41	Brzozowo	Brzozowo	Starogród
42	Budy	Małki	Bobrowo
43	Budy	Dusocin	Rogóźno
44	Buk	Świecie nad Osą	Jabłonowo II
45	Buk Góralski	Nowa Wieś	Jabłonowo II
46	Bukowiec	Szembruczek	Rogóźno
47	Bursztynowo	Linowo	Świecie
48	Byszwald	Kazanice	Lubawa wieś
49	Cegielnik	Gutowo	Smolno
50	Chelmno	Chelmno	Chelmno Miasto
51	Chelmonie	Chelmonie	Kowalewo wieś
52	Chelmoniec	Gajewo	Kowalewo wieś
53	Chelmża	Chelmża	Chelmża Miasto
54	Chojno	Małki	Bobrowo
55	Chrapice	Bielczyny	Chelmża wieś
56	Chrośle	Radomno	Gryźliny
57	Ciche	Ciche	Zbiczno
58	Cichoradz	Cichoradz	Rzęczkowo
59	Ciełeta	Michałowo	Brodnica wieś
60	Cieszyny	Wrocki	Wrocki
61	Czachówki	Krotoszyny	Krotoszyny
62	Czaple	Płużnica	Płużnica
63	Czarnełoto	Gutowo	Smolno
64	Czarnowo	Zławieś Wielka	Rzęczkowo
65	Czarże	Gzin	Dąbrowa Chełmińska

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
66	Czemlewo	Dąbrowa Chełmińska	Dąbrowa Chełmińska
67	Czerlin	Złotowo	Prątnica
68	Czysteblota	Zbiczno	Pokrzydowo
69	Czystochleb	Ryńsk	Wąbrzeźno wieś
70	Dąbrowa Chełmińska	Dąbrowa Chełmińska	Dąbrowa Chełmińska
71	Dąbrówka	Nieżywieć	Nieżywieć
72	Dąbrówka	Trzebieluch	Błędowo
73	Dąbrówka Królewska	Salno	Gruta
74	Dembiniec	Plemięta	Radzyń wieś
75	Dębiny	Wybcz	Łubianka
76	Dębowa Łąka	Dębowa Łąka	Dębowa Łąka
77	Dębowiec	Gzin	Dąbrowa Chełmińska
78	Dolne Wymiary	Podwiesk	Podwiesk
79	Dołki	Klamry	Chełmno wieś
80	Dorposz Szlachecki	Starogród	Kijewo Królewskie
81	Dorposz Chełmiński	Podwiesk	Podwiesk
82	Drużyny	Brodnica wieś	Bobrowo
83	Drzonowo	Drzonowo	Lisewo
84	Dubielno	Dubielno	Papowo Biskupie
85	Dusocin	Dusocin	Mokre
86	Dybowo	Nieszawka	Podgórz wieś
87	Dziemiony	Zelgno	Zelgno
88	Dźwierzno	Zelgno	Zelgno
89	Elgiszewo	Chełmonie	Kowalewo wieś
90	Fijewo (obecnie Radzyń Chełmiński)	Domena Radzyń (od 1889 r. Radzyń Chełmiński)	Radzyń wieś
91	Fijewo pod Radzynom	Prątnica	Lubawa wieś
92	Firlus	Dubielno	Papowo Biskupie
93	Fitowo	Krotoszyny	Krotoszyny
94	Folgowo	Kucborek	Papowo Biskupie
95	Galczewo	Golub Zamek	Podzamek Golubski
96	Gierkowo	Cichoradz	Rzęczkowo
97	Gierłoż-Polska	Rożental	Rożental
98	Głazewo	Unisław	Unisław
99	Głuchowo	Fałęcin	Chełmża wieś
100	Gmina wiejska Jabłonkowo I	Jabłonowo Pomorskie	Jabłonowo I
101	Gmina wiejska Ruda	Ruda	Ruda

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
102	Goczałki	Goczałki	Łasin wieś
103	Gogolin	Szynych	Podwiesk
104	Golub	Golub	Golub Miasto
105	Gołębiewko	Domena Radzyń	Radzyń wieś
106	Gołębiewo	Rywałd	Radzyń wieś
107	Gołoty	Unisław	Unisław
108	Gorczenica	Gorczenica	Brodnica wieś
109	Gorczeniczka	Gorczenica	Brodnica wieś
110	Gostkowo	Papowo Toruńskie	Turzno
111	Górale	Jabłonowo Pomorskie	Jabłonowo II
112	Górne Wymiary	Klamry	Chełmno wieś
113	Górszk	Górszk	Smolno
114	Górzno	Górzno	Górzno Miasto
115	Grabie	Grabie	Popioły
116	Grabowiec	Wrocki	Nieżywiec
117	Grabowiec	Salno	Grudziądz wieś
118	Grabowiec	Złotoria	Bielawy
119	Grabowo	Grabowo	Rożental
120	Grażawy	Michałowo	Grażawy
121	Grębocin	Lipniczki	Bielawy
122	Grodziczno	Grodziczno	Grodziczno
123	Gronowo	Gronowo	Turzno
124	Grubno	Stolno	Chełmno wieś
125	Grudziądz	Grudziądz	Grudziądz Miasto
126	Gruta	Mełno	Gruta
127	Gryżliny	Jamielnik	Gryżliny
128	Grzegorz	Drzonowo	Zelgno
129	Grzybno	Grzybno	Bobrowo
130	Grzybno	Unisław	Unisław
131	Grzywna	Grzywna	Chełmża wieś
132	Gubiny	Skurgwy	Rogóžno
133	Gutowo	Gutowo	Grażawy
134	Gutowo	Rumienica gm. Grażawy	Prątnica
135	Gutowo	Gutowo	Smolno
136	Gwiździny	Gwiździny gm. Zławieś Wielka	Nowemiasto
137	Gzin	Gzin	Dąbrowa Chełmińska

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
138	Huta	Święte	Łasin wieś
139	Igliczyzna	Michałowo	Jastrzębie
140	Jabłonowo Zamek	Jabłonowo Pomorskie	Jabłonowo II
141	Jajkowo	Pokrzydowo	Pokrzydowo
142	Jakóbkowo	Szonowo	Łasin wieś
143	Jamielnik	Jamielnik	Gryźliny
144	Jamy	Dusocin	Mokre
145	Jankowice	Nowe Jankowice	Łasin wieś
146	Janowo	Dąbrowa Chełmińska	Dąbrowa Chełmińska
147	Janowo	Folwark pod Radzynie	Radzyń wieś
148	Janówko	Augustowo	Brzozie
149	Jarantowice	Jarnatowice	Wąbrzeźno wieś
150	Jastrzębie	Jastrzębie	Jastrzębie
151	Jaworze	Piwnice	Dębowa Łąka
152	Jedwabno	Brzezinko	Turzno
153	Kalmuzy	Dusocin	Rogóźno
154	Kaldus	Starogród	Starogród
155	Kamień	Jabłonowo Pomorskie	Jabłonowo II
156	Kamionka	Wielkie Bałówki	Marzęcice
157	Kamionki	Sławkowo	Turzno
158	Kamlarki	Linowiec	Lisewo
159	Karbowo	Karbowo	Brodnica wieś
160	Karczemka	Otloczyn	Popioły
161	Kaszczorek	Lubicz	Bielawy
162	Katarzynka	Papowo Toruńskie	Lulkowo
163	Kawki	Wrocki	Nieżywieć
164	Kazanice	Kazanice	Rożental
165	Kąciki	Zbiczno	Pokrzydowo
166	Kielbasin	Sławkowo	Chełmża wieś
167	Kiełp	Starogród	Starogród
168	Kiełpin	Frydrychowo	Kowalewo wieś
169	Kijewo Królewskie	Kijewo	Kijewo Królewskie
170	Kijewo Szlacheckie	Kijewo	Kijewo Królewskie
171	Kitnowo	Melno	Radzyń wieś
172	Kitnówko	Linowo	Świecie
173	Klamry	Klamry	Chełmno wieś
174	Kłódka Szlachecka	Białochowo	Rogóźno

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
175	Kokocko	Kokocko	Starogród
176	Kolno	Klamry	Chełmno wieś
177	Kominy	Gorczenica	Brodnica wieś
178	Konojady	Konojady	Jabłonowo II
179	Konstancjewo	Konstancjewo	Wrocki
180	Koń	Ciche	Zbiczno
181	Kończewice	Kończewice	Chełmża wieś
182	Kornatowo	Lisewo	Lisewo
183	Kotnowo	Wieldządz	Błędowo
184	Kowalewo	Kowalewo Pomorskie	Kowalewo Miasto
185	Kowaliki	Boleszyn	Mroczo
186	Kozłowo	Święte	Łasin wieś
187	Krajęcín	Pniewite	Robakowo
188	Krotoszyny	Krotoszyny	Krotoszyny
189	Kruszynki	Brodnica wieś	Brodnica wieś
190	Kruszyny	Lembarg	Nieżywieć
191	Kruszyny Rumunki	Lembarg	Nieżywieć
192	Krzemieniewo	Gwińdziny	Kurzętnik
193	Krzywka	Święte	Łasin wieś
194	Książki	Książki	Książki
195	Kuczwały	Sławkowo	Chełmża wieś
196	Kujawa	Konstancjewo	Wrocki
197	Kuligi	Tylice	Grodziczno
198	Kurkocin	Lipnica	Wielkie Radowiska
199	Kurzętnik	Kurzętnik	Kurzętnik
200	Lekarty	Skarlin	Gryżliny
201	Lembarg	Lembarg	Jabłonowo II
202	Linowiec	Linowiec	Lisewo
203	Linowiec	Mortęgi	Grodziczno
204	Linowo Królewskie	Linowo	Świecie
205	Lipienek	Drzonowo	Lisewo
206	Lipienica	Chełmonie	Kowalewo wieś
207	Lipinki	Lipinki	Łąkorz
208	Lipnica	Lipnica	Wielkie Radowiska
209	Lipowiec	Tereszewo	Kurzętnik
210	Lisewo	Lisewo	Lisewo
211	Lisewo	Golub Zamek	Podzamek Golubski

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
212	Lisiekąty	Białachowo	Mokre
213	Lisnowo	Lisnowo Zamek	Świecie
214	Lisnówko	Lisnowo Zamek	Łasin wieś
215	Liznowo	Zelgno	Zelgno
216	Lorki	Grodziczno	Grodziczno
217	Losy	Kazanice	Lubawa wieś
218	Lubawa	Lubawa	Lubawa Miasto
219	Lubicz	Lubicz	Bielawy
220	Lubstynek	Złotowo	Prątnica
221	Ludowice	Ryńsk	Ryńsk
222	Ludwichowo	Samplawa	Lubawa wieś
223	Lulkowo	Lulkowo	Lulkowo
224	Łabędź	Stanisławki	Wąbrzeźno wieś
225	Łasin	Łasin	Łasin Miasto
226	Łaszewo	Michałowo	Grażawy
227	Łąkorz	Łąkorz	Łąkorz
228	Łążyn	Rumienica	Prątnica
229	Łążyn	Bierzgłowo	Łubianka
230	Łęg	Podwiesk	Podwiesk
231	Łobdowo	Lipnica	Dębowa Łąka
232	Łopatki	Blizno	Książki
233	Łubianka	Bierzgłowo	Łubianka
236	Łysomice	Lulkowo	Lulkowo
235	Małankowo	Pniewite	Lisewo
237	Mała Nieszawka	Nieszawka	Podgórz wieś
234	Mała Zławieś	Zławieś Wielka	Rzęczkowo
238	Małe Bałówki	Wielkie Bałówki	Marzęcice
239	Małe Czyste	Małe Czyste	Chełmno wieś
240	Małe Leżno	Boleszyn	Grażawy
241	Małe Lniska	Salno	Gruła
242	Małe Łunawy	Szynych	Podwiesk
243	Małe Pułkowo	Lipnica	Wielkie Radowiska
244	Małe Radowiska	Radowiska	Wielkie Radowiska
245	Małki	Małki	Wrocki
246	Mały Głębozeczek	Augustowo	Brzozie
247	Mały Rudnik	Rządź	Grudziądz wieś
248	Marusza	Okonin	Grudziądz wieś

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
249	Marzęcice	Mikołajki	Marzęcice
250	Mazanki	Mazanki	Radzyń wieś
251	Mełno	Mełno	Gruta
252	Mędrzyce	Bogdanki	Świecie
253	Mgowo	Nowa Wieś Królewska	Płużnica
254	Mierzyn	Lipinki	Łąkorz
255	Miesiączkowo	Gutowo	Grążawy
256	Mikołajki	Mikołajki	Marzęcice
257	Mirakowo	Sławkowo	Chełmża wieś
258	Mlewiec	Rychnowo	Wielkie Rychnowo
259	Mlewo	Rychnowo	Wielkie Rychnowo
260	Młyniec	Brzezinko	Turzno
261	Moczaźła	Gorczenica	Brodnica wieś
262	Mokre	Mokre	Mokre
263	Montowo	Zwiniarz	Grodziczno
264	Mortęgi	Mortęgi	Lubawa wieś
265	Mroczenko	Mroczo	Mroczo
266	Mroczo	Mroczo	Mroczo
267	Mszano	Brodnica obwód wiejski	Brodnica wieś
268	Myśliwiec	Myśliwiec	Wąbrzeźno wieś
269	Najmowo	Grzybno	Bobrowo
270	Nawra	Mikołajki	Nowe Miasto
271	Nawra	Kończewice	Chełmża wieś
272	Nicwałd	Salno	Gruta
273	Niedźwiedź	Niedźwiedź	Dębowa Łąka
274	Nielbark	Brzozie Lubawskie	Kurzętnik
275	Niemieckie Brzozie	Brzozie Lubawskie	Kurzętnik
276	Niewierz	Brodnica obwód wiejski	Brodnica wieś
277	Nieżywieć	Nieżywieć	Nieżywieć
278	Nogat	Wydrzno	Łasin wieś
279	Nowa Chełmża	Bielczyny	Chełmża wieś
280	Nowa Wieś	Golub Zamek	Podzamek Golubski
281	Nowa Wieś Królewska	Nowa Wieś Królewska	Płużnica
282	Nowa Wieś	Mały Kuntersztyn	Mokre
283	Nowa Wieś	Złotoria	Bielawy
284	Nowawieś Chełmińska	Podwiesk	Podwiesk
285	Nowe Dobra	Klamry	Chełmno wieś

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
286	Nowe Grodziczno	Grodziczno	Grodziczno
287	Nowe Jankowice	Nowe Jankowice	Łasin wieś
288	Nowe Miasto	Nowe Miasto Lubawskie	Nowemiasto Miasto
289	Nowemosty	Przedzeczno Rogóźno	Rogóźno
290	Nowy dwór	Lidzbark	Brodnica wieś
291	Nowy dwór	Płemieta	Radzyń wieś
292	Nowy dwór	Bratian	Gryżliny
293	Obory	Linowiec	Robakowo
294	Okonin	Okonin	Gruta
295	Omule	Złotowo	Prątnica
296	Orle	Orle	Gruta
297	Orzechowo	Rychnowo	Ryńsk
298	Orzechówko	Ryńsk	Ryńsk
299	Osetno	Ostrowite	Łąkorz
300	Osieczek	Piwnice	Dębowa Łąka
301	Osnowo	Brzozowo	Starogród
302	Ostaszewo	Wrzosy	Lulkowo
303	Ostromecko	Ostromecko	Dąbrowa Chełmińska
304	Ostrowite	Ostrowite	Łąkorz
305	Ostrowite	Gajewo	Podzamek Golubski
306	Ostrowo	Płużnica	Płużnica
307	Ostrów Świecki	Ostrów Świecki	Chełmno wieś
308	Otloczyn	Otloczyn	Popioły
309	Otręba	Wielkie Bałówki	Marzęcice
310	Owczarki	Mały Kuntersztyn	Mokre
311	Papowo Biskupie	Kucborek	Papowo Biskupie
312	Papowo Toruńskie	Papowo Toruńskie	Lulkowo
313	Parsk	Mały Kuntersztyn	Mokre
314	Partęczyny	Goczalki	Łasin wieś
315	Pastwisko	Turznice	Grudziądz wieś
316	Piaski	Grudziądz	Grudziądz wieś
317	Piątkowo	Frydrychowo	Wielkie Radowiska
318	Piecowo	Jabłonowo Pomorskie	Jabłonowo II
319	Pieczenia	Grabie	Popioły
320	Pigża	Różankowo	Łubianka
321	Płachawy	Wielkiądz	Błędowo
322	Płachoty	Wrocki	Wrocki

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
323	Plemięta	Plemięta	Radzyń wieś
324	Plesewo	Szonowo	Łasin wieś
325	Pluskowęsy	Sławkowo	Chełmża wieś
326	Pluskowęsy	Frydrychowo	Kowalewo wieś
327	Płowęż	Nowa Wieś	Jabłonowo II
328	Płutowo	Kijewo	Kijewo Królewskie
329	Płużnica	Płużnica	Płużnica
330	Pływaczewo	Nowe Kowalewo	Kowalewo wieś
331	Pniewite	Pniewite	Lisewo
332	Podgórz	Podgórz	Podgórz Miasto
333	Podwiesk	Podwiesk	Podwiesk
334	Podzamek Golubski	Golub Zamek	Podzamek Golubski
335	Pokrzydowo	Pokrzydowo	Pokrzydowo
336	Pokrzywno	Okonin	Grudziądz wieś
337	Polskie Łopatki	Mazanki	Radzyń wieś
338	Pomierki	Rożental	Rożental
339	Popioły	Grabie	Popioły
340	Prątnica	Prątnica	Prątnica
341	Pruskołąka	Pruska Łąka	Wielkie Rychnowo
342	Przecznno	Wybcz	Łubianka
343	Przesławice	Bogdanki	Łasin wieś
344	Przydwórż	Przydwórż	Ryńsk
345	Pułkowo	Lipnica	Wielkie Radowiska
346	Pusta Dąbrówka	Wrocki	Wrocki
347	Radomno	Radomno	Gryźliny
348	Radoszki	Gutowo gm. Grążawy	Grążawy
349	Radzyn	Radzyń Chełmiński	Radzyn Miasto
350	Rafa	Gzin	Dąbrowa Chełmińska
351	Rakowice	Mortęgi	Lubawa wieś
352	Ramienica	Rumienica	Prątnica
353	Robakowo	Paparzyn	Robakowo
354	Rogowo	Lipniczki	Turzno
355	Rogówko	Lipniczki	Turzno
356	Rogóžno	Skurgwy	Rogóžno
357	Rogóžno Zamek	Przedzamecze Rogóžno	Rogóžno
358	Rozgarty	Szynych	Podwiesk
359	Rozgarty	Górsk	Smolno

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
360	Rożental	Rożental	Rożental
361	Różankowo	Różankowo	Lulkowo
362	Różnowo	Kokocko	Starogród
363	Ruda	Szynych	Robakowo
364	Rudak	Podgórz	Podgórz wieś
365	Rudnik	Rządź	Grudziądz wieś
366	Rybieńec	Stolno	Chełmno wieś
367	Rychnowo	Linowo	Świecie
368	Rychnowo	Rychnowo	Wielkie Rychnowo
369	Ryńsk	Ryńsk	Ryńsk
370	Rywald	Rywald	Radzyń wieś
371	Rywaldzik	Ostrowite	Łąkorz
372	Rządź	Rządź	Grudziądz wieś
373	Rzęczkowo	Rzęczkowo	Rzęczkowo
374	Sadowo	Mały Kuntersztyn	Grudziądz wieś
375	Samin	Gutowo	Grażawy
376	Samplawa	Samplawa	Lubawa wieś
377	Sarnowo	Trzebieluch	Robakowo
378	Sędzice	Lipinki	Łąkorz
379	Siemoń	Cichoradz	Rzęczkowo
380	Sierakowo	Nowe Kowalewo	Kowalewo wieś
381	Silno	Złotoria	Bielawy
382	Sitno	Myśliwiec	Wąbrzeźno wieś
383	Skarlin	Skarlin	Gryżliny
384	Skarszewy	Płemieta	Grudziądz wieś
385	Skąpe	Bielczyny	Chełmża wieś
386	Skępsk	Gajewo	Podzamek Golubski
387	Skłudzewo	Rzęczkowo	Rzęczkowo
388	Skurgwy	Skurgwy	Rogóźno
389	Sławkowo	Sławkowo	Chełmża wieś
390	Słończ	Gzin	Dąbrowa Chełmińska
391	Słup	Orle	Gruta
392	Smolno	Górsk	Smolno
393	Sobieszerno	Jastrzębie	Jastrzębie
394	Sokoligóra	Golub Zamek	Podzamek Golubski
395	Sosnówka	Szynych	Podwiesk
396	Srebrniki	Rychnowo	Wielkie Rychnowo

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
397	Stablewice	Unisław	Unisław
398	Stanisławki	Stanisławki	Wąbrzeźno wieś
399	Starogród	Starogród	Starogród
400	Stary Toruń	Górsk	Smolno
401	Staw	Majewo	Papowo Biskupie
402	Stawki	Podgórz	Podgórz wieś
403	Strucfoń	Lisewo	Lisewo
404	Strzyżawa	Ostromecko	Dąbrowa Chełmińska
405	Sugajenko	Mroczo	Mroczo
406	Sugajno	Augustowo	Brzozie
407	Sumin	Lipinki	Łąkorz
408	Sumowo	Sumowo	Zbiczno
409	Sumówko	Sumowo	Zbiczno
410	Szabda	Brodnica Obwód wieś	Brodnica wieś
411	Szafarnia	Zbiczno	Pokrzydowo
412	Szarnoś	Lisnowo Zamek	Świecie
413	Szczepanki	Jabłonowo Pomorskie	Jabłonowo II
414	Szczepanki	Bogdanki	Łasin wieś
415	Szczepankowo	Rumienica	Prątnica
416	Szczuka	Gorzenice	Brodnica wieś
417	Szczuplinki	Mazanki	Radzyń wieś
418	Szembruczek	Szembruczek	Rogóźno
419	Szembruk	Szembruk	Łasin wieś
420	Szlacheckie Kruszyny	Grzybno	Bobrowo
421	Szonowo	Szonowo	Łasin wieś
422	Sztynwag	Szynych	Podwiesk
423	Szumiłowo	Domena Radzyń (od 1889 r. Radzyń Chełmiński)	Radzyń wieś
424	Szwarcenowo	Szwarcenowo	Krotoszyny
425	Szymkowo	Jastrzębie	Jastrzębie
426	Szynwałd	Wydrzno	Łasin wieś
427	Szynych	Szynych	Podwiesk
428	Świecie	Pokrzydowo	Pokrzydowo
429	Świecie nad Osą	Świecie nad Osą	Świecie
430	Świerczynki	Michałow	Grażawy
431	Świerczyny	Michałow	Jastrzębie
432	Świerczyny	Różankowo	Lulkowo

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
433	Świerkocin	Mały Kuntersztyn	Mokre
434	Święte	Święte	Łasin wieś
435	Świętosław	Drzonowo	Zelgno
436	Świniarzec	Zwiniarz	Prątnica
437	Targowisko	Samplawa	Lubawa wieś
438	Tereszewo	Tereszewo	Marzęcice
439	Tomaszewo	Tereszewo	Marzęcice
440	Toporzysko	Zławieś Wielka	Rzęczkowo
441	Toruń	Toruń	Toruń Miasto
442	Trepki	Gutowo	Brzozie
443	Trzciano	Przydwórz	Ryńsk
444	Trzebcz Królewski	Fałęcin	Kijewo Królewskie
445	Trzebczyk	Fałęcin	Kijewo Królewskie
446	Trzebieluch	Trzebieluch	Robakowo
447	Turznice	Turznice	Grudziądz wieś
448	Turzno	Papowo Toruńskie	Turzno
449	Tuszewo	Mały Kuntersztyn	Grudziądz wieś
450	Tuszewo	Brzozie Lubawskie	Lubawa wieś
451	Tylice	Małki	Nieżywieć
452	Tylice	Tylice	Nowe Miasto
453	Uciąż	Nowa Wieś Królewska	Pluźnica
454	Unisław	Unisław	Unisław
455	Wabcz	Paparzyn	Robakowo
456	Wałdowo Królewskie	Dąbrowa Chełmińska	Dąbrowa Chełmińska
457	Wałdowo Szlacheckie	Wieldządz	Błędowo
458	Wałdyki	Grabowo	Rożental
459	Wałycz	Stanisławki	Wąbrzeźno wieś
460	Warszewice	Kończewice	Łubianka
461	Watorowo	Starogród	Kijewo Królewskie
462	Wawrowice	Wielkie Bałówki	Marzęcice
463	Wąbrzeźno	Wąbrzeźno	Wąbrzeźno Miasto
464	Wądzyn	Wądzyn	Bobrowo
465	Węgorzyn	Rychnowo	Ryńsk
466	Węgrowo Polskie	Mały Kuntersztyn	Grudziądz wieś
467	Wichorze	Stolno	Chełmno wieś
468	Wichulec	Grzybno	Bobrowo
469	Wieldządz	Wieldządz	Błędowo

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
470	Wielka Kępa	Ostromecko	Dąbrowa Chełmińska
471	Wielka Nieszawka	Nieszawka	Podgórz wieś
472	Wielka Tymawa	Goczałki	Łasin wieś
473	Wielkałąka	Pruska Łąka	Wielkie Rychnowo
474	Wielki Głębozec	Augustowo	Brzozie
475	Wielki Wełcz	Wełcz	Mokre
476	Wielkie Bałówki	Wielkie Bałówki	Marzęcice
477	Wielkie Czyste	Małe Czyste	Kijewo Królewskie
478	Wielkie Leżno	Boleszyn	Brzozie
479	Wielkie Łunawy	Szynych	Podwiesk
480	Wielkie Pacołtowo	Tylice	Nowe Miasto
481	Wielkie Radowiska	Radowiska	Wielkie Radowiska
482	Wielkie Rychnowo	Rychnowo	Wielkie Rychnowo
483	Wielkie Tarpno	Mały Kuntersztyn	Grudziądz wieś
484	Wiewiórki	Wiewiórki	Błądowo
485	Wiktorowo	Płemieta	Radzyń wieś
486	Wonna	Szwarcenowo	Krotoszyny
487	Wrocki	Wrocki	Wrocki
488	Wrocławki	Dubielno	Papowo Biskupie
489	Wronie	Stanisławki	Wąbrzeźno wieś
490	Wrzosy	Wrzosy	Lulkowo
491	Wydrzno	Wydrzno	Łasin wieś
492	Wymokle	Małki	Wrocki
493	Wypcz	Wybcz	Łubianka
494	Wytrębowice	Lulkowo	Lulkowo
495	Zaborowo	Gutowo	Grażawy
496	Zajączkowo	Mortęgi	Grodziczno
497	Zajączkowo	Zelgno	Zelgno
498	Zakurzewo	Mokre	Mokre
499	Zarośle	Dusocin	Mokre
500	Zarośle Cienkie	Gutowo	Smolno
501	Zaskocz	Blizno	Książki
502	Zastawie	Zbiczno	Pokrzydowo
503	Zawda	Nowe Jankowice	Łasin wieś
504	Zawdzka Wola	Nowe Jankowice	Łasin wieś
505	Zbiczno	Zbiczno	Zbiczno
506	Zdroje	Gutowo	Grażawy

Nr	Nazwa miejscowości	USC 1874 r.	USC 1936 r.
507	Zegartowiece	Fałęcin	Papowo Biskupie
508	Zelgno	Zelgno	Zelgno
509	Zembrze	Boleszyn	Brzozie
510	Zgniłobłoty	Wądzyn	Bobrowo
511	Zieleń	Nowe Kowalewo	Kowalewo wieś
512	Zielkowo	Rożental	Rożental
513	Zielnowo	Folwark pod Radzynie	Radzyń wieś
514	Zławieś	Zławieś Wielka	Rzęczkowo
515	Złotoria	Złotoria	Bielawy
516	Złotowo	Złotowo	Prątnica
517	Zwiniarz	Zwiniarz	Prątnica
518	Żmijewko	Karbowo	Zbiczno

Źródło: Obwieszczenie Wojewody Pomorskiego z dnia 13 grudnia 1935 r. w sprawie utworzenia nowych obwodów Urzędów Stanu Cywilnego na obszarze województwa pomorskiego, „Pomorski Dziennik Wojewódzki”, nr 26, poz. 306, [Toruń] 15 grudnia 1935 r., s. 413–426 oraz Amts-Blatt der Königlich Preußischen Regierung zu Marienwerder für das Jahr 1874, Kwidzyn.

Hadrian Ciechanowski, absolwent archiwistyki i zarządzania na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, obecnie doktorant studiów doktoranckich z zakresu historii. Pracownik Archiwum Państwowego w Toruniu. Interesuje się problematyką badawczą archiwistyki, w szczególności zagadnieniami archiwalnego opracowania rejestrów publicznych oraz dokumentacji dwudziestowiecznej, znajdującej się w zasobach archiwów państwowych.

Edyta Targońska

Problematyka zespoowości w spuściznach archiwalnych

W ostatnich latach można zaobserwować, wyraźnie widoczny w Archiwum Państwowym w Lublinie, ale jak wynika z analizy baz danych dostępnych na stronach internetowych archiwów państwowych również w innych archiwach, wzrost liczby spuścizn osób prywatnych przekazywanych do archiwów państwowych, z czym wiążą się problemy metodyczne dotyczące ich gromadzenia i opracowywania.

Trudności pojawiają się już na etapie przejmowania spuścizn, i to zarówno jeśli chodzi o potrzebę dokonania selekcji przekazywanych materiałów, jak i osobę twórcy spuścizny. Nie budzi wątpliwości przejmowanie spuścizn osób znanych, ważnych dla regionu, czy też uczonych. Każde archiwum państwowe ma takich wiele, a archiwum lubelskie w ostatnich latach wzbogaciło się o kilka cennych tego rodzaju spuścizn. Warto tu wymienić spuściznę Norberta Wojciechowskiego – znanego w Lublinie działacza społecznego, samorządowca, wydawcy i poligrafa (założyciela pierwszego po 1989 r. katolickiego wydawnictwa *Norbertinum*) oraz działacza opozycji demokratycznej w czasach PRL¹. Dokumentację dotyczącą swojej działalności w każdej z tych dziedzin oraz dokumenty osobiste przekazał sam Wojciechowski i sukcesywnie uzupełnia kolejnymi materiałami po uprzednim ich przygotowaniu. Osobiście swoją spuściznę prywatną i naukową przekazał (i nadal przekazuje) także prof. zwyczaj. dr hab. n. med. Janusz Hanzlik – znany kardiolog, wieloletni kierownik Kliniki Chorób Wewnętrznych Akademii Medycznej w Lublinie, który w swej pracy naukowej zajmował się m.in. wczesną diagnostyką i patogenezą miażdżycy naczyń, nadciśnienia tętniczego i cukrzycy przy użyciu metod molekularnych opartych na rekombinacji DNA². Spuścizna historyka prof. Zbigniewa Góralskiego i jego żony Danuty Wójcik-Góralskiej (archiwistki oraz autorki książek historycznych) trafiła natomiast do archiwum lubelskiego jako dar członka rodziny po śmierci twórców spuścizny i jest typową spuścizną po uczonych³. Spuściznę fotograficz-

¹ AP w Lublinie, zespół nr 35/2494 Spuścizna Norberta Wojciechowskiego – działacza społecznego 1904–2015.

² Ibidem, zespół nr 35/2515 Spuścizna Janusza Andrzeja Hanzlika, prof. nauk medycznych 1906–2012.

³ Ibidem, zespół nr 35/2484 Spuścizna prof. Zbigniewa Góralskiego (1928–1997) i Danuty Wójcik-Góralskiej (1924–2010) 1928–2009.